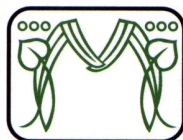

Snouck van Loosenpark Enkhuizen

Beheer en behoud van cultuurhistorisch
waardevolle bomen en heesters
van een rijksmonument

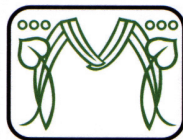
Ecologisch Adviesbureau Maes

Snouck van Loosenpark Enkhuizen

Beheer en behoud van cultuurhistorisch waardevolle bomen en heesters van een rijksmonument

Bert Maes

**Ecologisch Adviesbureau Maes
Utrecht**

In opdracht van
de Stichting Kritisch Boombeheer Enkhuizen

Enkhuizen, Februari 2012

COLOFON

Onderzoek en rapportage: Bert Maes
Foto's: Bert Maes
Lay-out: Polanen Grafisch Ontwerpbureau
Begeleiding: Stichting Kritisch Boombeheer

februari 2012

INHOUD

1	VOORWOORD	5
2	INLEIDING	7
3	HET ONDERZOEK VAN HET SNOUCK VAN LOOSEN PARK	9
4	CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE BOMEN EN HEESTERS	17
5	CONCLUSIES EN ADVIEZEN	37
6	LITERATUURLIJST	41
BIJLAGE:		
	1. Cultuurhistorische groenkaart	43
	2. Cultuurhistorische bomenkaart	47
	3. Cultuurhistorische heesterkaart	51
	4. Cultuurhistorische heestervakkenkaart	55
	5. Cultuurhistorische heggenkaart	59
	6. Digitale versie van het rapport (in eindversie)	

VOORWOORD

Een negentiende-eeuws tuindorp binnen de veste van Enkhuizen. Dat is het Snouck van Loosenpark, bestemd voor "lieden die ondanks voortdurende noeste arbeid geen woning kunnen betalen maar wel verdienen", zoals mevrouw M.M. Snouck van Loosen het in haar testament van 1885 stelde.

Je bent er in Enkhuizen zo mee vertrouwd dat je er niet altijd bij stilstaat om wat voor een waardevol monument het gaat. Als je dat beseft, dan wordt ook de noodzaak duidelijk dat er gehandeld moet worden om naast de bebouwing ook de cultuurhistorische beplanting in haar oorspronkelijke opzet te behouden en waar nodig te herstellen.

Als eerste stap daartoe is in opdracht van Stichting Kritisch Boombeheer door de heer drs. Bert Maes, cultuurhistoricus en specialist op het gebied van inheemse bomen en struiken en cultuurhistorische groenelementen, een inventarisatie gemaakt van de huidige beplanting. Die inventarisatie is samen met aanbevelingen verwoord in het voor u liggende rapport. Het bestuur van Stichting Kritisch Boombeheer is bijzonder tevreden over de inhoud ervan, waaruit niet alleen deskundigheid spreekt maar ook betrokkenheid met dit bijzondere park.

De gemeente Enkhuizen heeft dit rapport financieel mogelijk gemaakt. Daar is het bestuur blij mee, maar dit is niet het uiteindelijke doel. Het is een eerste stap en voor de gemeente Enkhuizen een voortreffelijk vertrekpunt voor het behoud en herstel van het park, gericht op het monumentale en cultuurhistorische karakter. Niet alleen de gemeente zal zich de nodige inspanningen moeten getroosten, maar ook de bewoners. Het park vormt immers met de bebouwing en de daarbij behorende tuinen een organisch geheel.

Het bestuur volgt kritisch en constructief de verdere stappen, die de gemeente Enkhuizen samen met de bewoners de komende tijd gaat zetten om het Snouck van Loosenpark zo veel mogelijk terug te brengen naar een staat die het park verdient, en wil waar nodig een aanspreekpunt zijn. Want ook voor de toekomst dient dit rijksmonument met zijn hoog toeristische waarde zoveel mogelijk in de oorspronkelijke staat bewaard te blijven.

Stichting Kritisch Boombeheer,

Het bestuur,

Jan de Jong, voorzitter

Kees Koning, secretaris

Arie van Geest, penningmeester

Harry Büsse, lid

Carla Moonen, lid

INLEIDING

In 1890 werd de stichtingsakte van het Snouck van Loosenpark getekend. Het idee was om testamentair een wijk te realiseren met ruime woningen voor arbeidersgezinnen "die door duurzame arbeidzaamheid en goed gedrag boven anderen uitmunten." In 1894 werd gestart met de aanleg en drie jaar later was het project gereed. In 1977 werd de wijk aangekocht door de gemeente Enkhuizen, die in 1983 startte met een renovatie. Het nu 115 jaar oude project van sociale arbeiderswoningen maakt nog altijd veel indruk. In de periode 1850 tot 1940 zijn meerdere sociale woningbouwprojecten gerealiseerd in Nederland waaronder de Van Hogendorpstraat in Den Haag (1863), Budel Dorplein (1893), Philipsdorp (Eindhoven 1910), Heveadorp (Renkum, 1916), en Batadorp (Best, 1934).

De groene arbeiderswijk in Enkhuizen is een initiatief van Margaretha Maria Snouck van Loosen (1807-1885) uit de patriciërsfamilies Snouck en Van Loosen, op de plaats van de voormalige gedempte "Nieuwe haven". De Familie Van Loosen had haar wortels in de VOC. De architect van de huizen was Christiaan Posthumus Meyjes, terwijl voor het parkontwerp Hendrik Copijn was aangetrokken. Het ontwerp is o.a. geïnspireerd door het Agnetapark in Delft uit 1884. Opmerkelijk is de grote mate van detaillering, zowel bij de huizen als de parkaanleg. Hendrik Copijn (1842-1923) was een groot kenner van sortiment van bomen en heesters. In zijn werk maakt hij een ontwikkeling door van sjabloonachtige landschapsstijl naar een gemengde of eclectische stijl¹. In het Snouck van Loosenpark heeft hij binnen een landschappelijke aanleg elementen uit andere stijlperiodes opgenomen. Bijzonder van het Snouck van Loosenparkproject ten opzichte van andere sociale woningbouwprojecten, is de combinatie van een royaal park met de bebouwing. Inmiddels is het park met huizen, plantsoenen, tuinen, brug (ca. 1902) en deels het straatmeubilair op de lijst van rijksmonumenten geplaatst.

Opmerkelijk is dat enerzijds de verheffing van de arbeider een belangrijk doel was met het Snouck van Loosenpark, anderzijds mochten de arbeiders

weinig of niet deelnemen aan het onderhoud van de beplanting. Zelfs in de tweede wereldoorlog werd geen enkele boom omgehakt. Ook aan de huizen mocht niets veranderd worden. Huisdieren waren verboden. In de jaren '30 werd er centraal in het park een opstelling gemaakt van kooien en voliëres met apen en vogels (pauwen, parkieten en duiven): een ware attractie. Het was op de plaats van een speeltuin. Thans is er op die plaats wederom een kinderspeelplaats ingericht. De beplanting en het park werden onderhouden door parkwachters onder leiding van een parkopzichter. Na 1974 is dit gestopt. Tot die tijd was er buiten het park aan de Parklaan een perceel dat gebruikt werd als kweektuin zowel voor planten in het park als voor groente en fruit voor het parkpersoneel. Er was ook een rozenprieel.

Ofschoon er in de loop van de tijd allerlei veranderingen hebben plaats gevonden is het Snouck van Loosenpark na 115 jaar nog opvallend goed bewaard gebleven, zowel voor wat betreft de huizen als het park. Het is de wens van de Stichting kritisch Boombeheer Enkhuizen om de cultuurhistorische en monumentale waarde van het groen in kaart te brengen. Op grond daarvan kunnen een visie en beheersvoorstellen worden gedaan voor behoud en waar nodig herstel van de historische kwaliteiten van het park.

¹ A.W.J. de Jonge, 2008

HET ONDERZOEK VAN HET SNOUCK VAN LOOSEN PARK

Onderzoek en actualisering

In de periode oktober- november 2011 zijn de cultuurhistorische waarden van het groen van het park, met name de bomen en heesters, in kaart gebracht. Het onderzoek is uitgevoerd door Bert Maes van het Ecologisch Adviesbureau Maes (Utrecht) in opdracht van de Stichting Kritisch Boombeheer Enkhuizen. De Stichting heeft het onderzoek begeleid, waarbij dankbaar gebruik is gemaakt van de grote kennis van Kees Koning, voorheen plantsoenbeheerder bij de gemeente Enkhuizen. Tuinhistorica Lucia Albers (Albers Adviezen) gaf advies bij de interpretatie van het ontwerp van Copijn. Voor een deel is het een actualisering van eerdere inventarisaties. Voor een ander deel is het een herziening, waarbij extra aandacht is besteed aan de heesters en hagen van het park. Het onderzoek is niet bedoeld als een uitgewerkt restauratieplan, maar geeft richting aan herstel en uitvoering.

Werkwijze

Belangrijke kenmerken van het groen die in beeld zijn gebracht zijn: de ouderdom van het groen, de tijdschaag waaronder de beplanting uit de aanlegtijd, kenmerken soorten en variëteiten en specifieke snoeiwijzen. De cultuurhistorisch waardevolle beplanting is verdeeld in A, B en C- categorie waarbij A de hoogste en C de minder hoge waarde betreft. Jongere beplanting van na ca. 1960 is bij het onderzoek niet meegenomen. Dat wil overigens niet zeggen dat de jongere beplanting geen waarde heeft. De belangrijkste cultuurhistorische waarde

heeft beplanting die uit de aanlegtijd van rond 1897 dateert. Daarnaast zijn beplantingen van rond 1930 en 1950 als waardecategorieën B en C meegenomen. Bomen zijn nog redelijk op leeftijd te schatten, bij heesters ligt dat lastiger. Alle gegevens zijn digitaal verwerkt en beschikbaar voor verder planvorming. Ofschoon de inventarisatie met zorg heeft plaats gevonden zal die niet volledig dekkend zijn. Ook door nader archiefonderzoek en "oral history", kunnen nog interessante aspecten aan het licht komen die nuttig zijn voor beheer en restauratie.

Greene structuur van het Snouck van Loosenpark: rechts een formele aanleg, een middendeel met grote vijver en links royaal in het groen gelegen huizenblokken.

Meelbessen als laanbomen; Klimhortensia's als haagheesters.

Resultaten van het onderzoek

In het ontwerp van Copijn zijn een aantal kenmerken te onderscheiden in de aanleg. Zoals gezegd maakt hij gebruik van verschillende stijlelementen waarbij drie grotere eenheden kunnen worden onderscheiden met een eigen karakter:

- Het oostelijke deel met een formeel karakter, met ingangsboog en ingangslaan die overgaat in een cirkelvormige groepering van huizen en bomenrijen.

- Een groot middendeel met de vijverpartij omgeven door huizenblokken
- Een westelijk deel van huizenblokken omgeven door heestergroepen, gazons en borders

Centraal lag er vroeger een driehoekige ruimte met vogel- en apenkooi, die thans is ingericht als centrale kinderspeelplaats. Het park als totaal is omgeven door heestergroepen, gazons, hagen en bomenrijen. In de randzone zijn recent verspreid berginghokken

Rij van verschillende boomsoorten begeleiden de vijvers (rechts Zomerlinde).

Markante bomen: twee Canadapopulieren aan de westzijde, treurvorm van de Gladde iep bij de stenen brug.

geplaatst. Opvallend is de detaillering en afwisseling waarmee de verschillende onderdelen zijn uitgevoerd. Ze zijn bepalend voor de grote cultuurhistorische waarde van het Snouck van Loosenpark.

Hieronder worden de onderdelen in het kort beschreven.

Rijen van laanbomen in het oostelijke deel

Vanaf de decoratieve ingangspoort loopt een laan van Wilde lijsterbessen en Meelbessen over in een binnen en buitencirkel van lanen rondom woonblokken. De cirkellanen zijn beplant met Meelbes en Bastaard hanenspoormeidoorn. In de binnencirkel zijn op de vier plaatsen van de huizenblokken Goudiepen geplant. De bomen zijn vermoedelijk in de periode 1930-60 geplant. In aanleg stonden er andere iepen die vanwege hun omvang werden vervangen. Ofschoon ze het monumentale karakter van de vroegere iepen missen hebben de huidige bomen, behalve enkele inboetbomen, inmiddels een aardige grootte ontwikkeld. Ze trekken als bloesem-, bes- en botteldragers vogels en insecten aan.

Rijen (langs de vijvers en langs straten) van verschillende soorten

Vooraf langs de vijvers en de lanen ernaast zijn rijen van allerlei verschillende soorten bomen geplant. Ze geven een bonte mengeling van kleuren en

vormen. Een aantal grote monumentale bomen zijn nog uit de aanleg tijd. Ze zijn de dragers van het monumentale en cultuurhistorische zo belangrijke park. Enkel opvallende bomen zijn onder andere een treurvorm van de Gladde iep bij de centrale brug, een Tulpenboom, een Gewone plataan, een Gewone vleugelnoot, een Zomereik, een Zwarte noot, een Zomerlinde en een Moseik. Veel bomen zijn in de loop van de tijd vervangen, waaronder Witte paardenkastanjes. Paardenkastanjes behoorden vroeger tot de karakteristieke bomen van het park.

Aparte bomen op markante plaatsen, ingangen, bij brughoofden

Opvallend is de hierboven al genoemde zeldzame treurvorm van de Gladde iep bij de bakstenen brug uit ca. 1903. De boom is waarschijnlijk al in 1897 geplant. Twee snelgroeiende Canadapopulieren staan bij de westelijke ingang van meer dan 3,5 meter omtrek en 25 meter hoog zijn geplant rond 1950. Aan de straatzijde van de zuidoosthoek van het park staat een gevuldbloemige Zoete kers uit ca. 1930 van bijna 2 meter omtrek: een groot exemplaar voor die soort.

Bomen als afscherming (Taxus)

Langs de noordwestzijde is een dichte taxusbepanting als afscherming van de straatzijde, waarschijnlijk nog uit 1897.

Randhaag van Wilde liguster en Taxusrij (Parklaan).

Sierbomen en heesters in tuinen

In de tuinen is naar verhouding het meeste veranderd, afhankelijk van de wensen van de bewoners door de tijd heen. Hier en daar zijn bomen en heesters uit de aanlegtijd of uit de periode tot ca. 1950 bewaard gebleven. We noemen de Tuinhortensia, Klimop, Gele kornoelje, Geveerde pimpernoot, Hazelaar, Kerspruim, Wilde mispel, Geveerde pimpernoot, Palmboompje, Winterjasmijn, Bruidsbloem en de Boerenjasmijn. Hier en daar hebben zich ook oudere tuinplanten als Italiaanse aronskelk, Gele helmblom

en Maarts viooltje gehandhaafd. Ze hebben een soort stinzenplanten karakter.

Opvallend en nog uit de aanlegtijd zijn de cirkelvormige heggen van Buxus, waarbinnen een heester van de Tuinhortensia. Mogelijk behoren Pioenrozen, Daglelies, Violen, Geraniums of Lelietjes van dalen ook tot de beplanting². De buxuselementen zijn aangelegd in de voortuinen van de huizen. Ofschoon er een aantal is verwaarloosd of verdwenen zijn de meeste nog bewaard gebleven. De buxustruiken zijn in cirkels, ovalen of rechthoeken uitgevoerd.

Authentieke tuinheesters: links Tuinhortensia, rechts als boompje gesnoeide Klimop en Buxusheg Rechtsachter dubbelbloemige Zoete kers.

Erfscheidingsen

Bij de soms vergaande detailleringen in het ontwerp van Hendrik Copijn behoren de hagen rondom de huizenblokken. De alleendooringen en getjes onderbroken hagen bestaan uit vier verschillende heestersoorten: Klimhortensia, Japanse kardinaalsmuts, Klimop en Haagliguster. Soms is er een ingangsboog geleid. De originele hoogte van hagen is ca. 80 cm en soms 1 meter. De originele hoogte is niet altijd aangehouden. In tegenstelling tot de haag van Wilde liguster rondom het park is bij de huishagen de Haagliguster toegepast.

Hagen rondom het park

Een groot deel van het Snouck van Loosenpark is begrensd met een haag van de Wilde liguster. Dit in tegenstelling tot de erfhagen waarbij de uit Japan afkomstige Haagliguster is toegepast. De hagen liggen ten zuiden aan de Parklaan, in het westen langs de Snouckstraat en in het noordwesten langs de Kuipersdijk. De hagen worden alleen door de parkingangen onderbroken. Op slechts enkele plekken is de haag niet meer intact of vermengd met soorten die er niet van oorsprong in thuis horen.

Haag van Klimhortensia met ingangsboog.

Zeldzame gevlochten hegvorm met Japanse kardinaalsmuts.

Heestergroepen en borders

Vooral in het westelijke parkdeel heeft Copijn verscheiden heestergroepen en borders opgenomen, soms in combinatie met gazonstroken. De heestergroepen staan in de noord- en zuidwesthoeken van het park, langs de zuidranden, op kleine parkachtige plekjes tussen de bouwblokken en in de bochten van de vijvers en vijvereilandjes. Ze bestaan uit grotere en kleinere sierbomen, sierheesters en bloeiplanten. Ook in deze groenelementen is een grote variatie aan soorten en kleur toegepast. In hoeverre het hier gaat om originele bomen en heesters uit de aanlegtijd is niet goed meer vast te stellen. In ieder geval is er een aantal dat tenminste uit de periode 1930 – 1950 stamt en mogelijk nog enkele exemplaren uit de 19e eeuw. In dergelijk groenvakken vindt ook geregeld vernieuwing plaats. Uit oogpunt van cultuurhistorie noemen we : Bruine hazelaar, Struik klimop, Taxus, Stermagnolia, Gele kornoelje, Rode kornoelje, Zuurbes, Japanse zuurbes, Vlinderstruik, Ribessoorten en Boerenjasmijn en Wilde kardinaalsmuts.

² Voet, 1992

Links parklaanzijde met haag van Wilde liguster; rechts erfhaag met Klimhortenisa en haagliguster.

Gazon, border en heestergroep met roodverkleurende Wilde kardinaalsmuts en magnolia's.

Enkele conclusies

In het Snouck van Loosenpark zijn ca. 350 groenelementen geïnventariseerd en beschreven. Het betreft: bomen, (sier)heesters, hagen en heestergroepen (borders). Enkele conclusies daarbij zijn:

- *Het parkontwerp met bomengroepen en bomenrijen, heesterstroken, vijvers, groepering van de tuinerven en verrassende doorkijkjes, kan beschouwd worden als van grote tuinarchitectonische en cultuurhistorische kwaliteit en waarde. De grote mate van detaillering en diversiteit is kenmerkend.*
- *Ofschoon er uiteraard het nodige is veranderd in de afgelopen 114 jaar, zijn er nog opvallend veel oorspronkelijke en authentieke groenelementen.*
- *Enkele verspreide grotere en deels bijzondere bomen uit de aanlegtijd (waaronder Hollandse linde, Gewone plataan, treurvorm van de Gladde iep en Vleugelnoot) geven het park een monumentaal karakter.*
- *Er is een grote variatie aan oudere, deels oorspronkelijke heestersoorten die door kleur in verschillende seizoenen zorgen voor een grote belevingswaarde.*
- *Kenmerkend zijn vele hagen die rondom de huizen of huizengroepen verdeeld zijn in rijen van verschillende soorten. Deze zorgen voor een grote variatie, eigenheid en beslotenheid van de huiserven. Soorten als Klimhortensia en Japanse kardinaalsmuts zijn als vlechthagen opgezet en merendeels nog aanwezig. De meeste huizen hebben een gesnoeide buxusring in de voortuin, waarbinnen vanouds een Tuinhortensia.*
- *Het gehele parkcomplex is merendeels omsloten met zowel een haag van Wilde liguster als bomenrijen. Het geeft het park een besloten en eigen karakter.*
- *Naast de vele kwaliteiten is er sprake van verdwenen cultuurhistorisch waardevolle elementen (bomen, heesters, hagen, buxuscirkels e.d.). Ook heeft het beheer van particuliere en openbare parkelementen niet altijd vanuit de cultuurhistorische karakteristieken plaats gevonden, zoals wijze van snoeien, snoeihoogte van de hagen en de sortimentskeuze van bomen en heesters.*

Vijveruiteinde met rand van Japanse duizendknoop.

Buxuscirkels met deels verkeerde vulling en restant van de Tuinhortensia.

CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE BOMEN EN HEESTERS³

In dit hoofdstuk worden de cultuurhistorisch waardevolle bomen en heesters besproken die op de historische groenkaart van het Snouck van Loosenpark zijn aangegeven. De bomen zijn tenminste 50 jaar oud, maar de meeste ouder. Van grote waarde zijn met name de bomen en heesters die uit de aanlegtijd van 1897 zijn bewaard gebleven en bij de historische inrichting horen. Ze kunnen van belang zijn om door middel van zaden of stekken doorgeweekt te worden om de authenticiteit van het park in stand te houden. Bij de besprekingen zijn telkens de cultuurhistorische waarde in categoriën A, B en C aangegeven, waarbij A de hoogste score aangeeft.

Noorse esdoorn (*Acer platanoides*)

De Noorse esdoorn is een boomsoort die Nederland net niet van nature heeft bereikt. Hij ontbreekt in het kustgebied van de Atlantische oceaan en de Noordzee. In Duitsland is de soort wel inheems. De Noorse esdoorn wordt al heel lang gekweekt, ook als sierboom. Vooral in de herfst vallen de geel wordende bladeren in het oog. Er is een exemplaar uit ca. 1930 genoteerd (categorie B) aan de Parklaanzijde als onderdeel van een bomenrij aan de straatzijde en van een heestergroep.

Gewone esdoorn cv. (*Acer pseudoplatanus* cv. 'Leopoldii')

Deze cultuurvariëteit van de gewone esdoorn is op de markt gebracht door een Belgische boomkweker rond 1860. Het is een variëteit met onregelmatig lichtgeel gevlekt blad. Het is sindsdien een gewilde boom in parken en buitenplaatsen. Een ouder exemplaar uit ca. 1930 staat langs de noordzijde van de grote vijver als onderdeel van een bomenrij (categorie B). Elders in het park staan kleinere exemplaren.

Gewone esdoorn diversen (*Acer pseudoplatanus*)

De Gewone esdoorn komt van nature alleen in Zuid-Limburg als inheemse boomsoort voor. Hij is daar als bosboom in hakhoutverband tot vandaag toegepast. Vooral vanaf de 17e eeuw is de soort steeds meer elders in het land als sierboom aangeplant, maar ook

vanwege de kwaliteit van het hout. In het Snouck van Loosenpark komen afwijkende kleinbladige variëteiten met nauwelijks of geen hartvormig blad voor, die in de literatuur niet zijn beschreven, maar in oudere parken zijn toegepast. Deze zijn waardevol als cultuurhistorische genenbron en stekmateriaal voor nieuwe aanplant. Een zestal middelgrote bomen uit ca. 1930-50 zijn genoteerd, vooral aan de Parklaanzijde (vnl.B-categorie).

Rode esdoorn (*Acer rubrum*)

De Rode esdoorn is inheems in Centraal en het Oosten van Noord-Amerika en in cultuur gebracht in Engeland in 1658. De bloemen, twijgen, knoppen en de herfstkleur van het blad is roodachtig. Een boom uit ca. 1930 (categorie B) is genoteerd van de bomenrij aan de zuidoostzijde van de grote vijver.

Witte esdoorn (*Acer saccharinum*)

Net als de Rode esdoorn is de Witte esdoorn afkomstig uit het Centrale en Oostelijke deel van Noord-Amerika. In 1725 is de soort in Engeland ingevoerd. De Witte esdoorn is een gewilde sierboom in parken en landgoederen. De onderzijde van het diep ingesneden blad is wit. Mede door de snelle groei staan er op diverse plaatsen in het land grote monumentale exemplaren, meest uit de 19e eeuw. In de Noordwesthoek van het park staat een middelgrote boom uit ca. 1930 (categorie B).

³ Introductie en herkomstinformatie uit Boom 2000, Krüssmann 1968 en Maes 2007. De ouderdom (met name bij de heesters lastig) is merendeels een schatting op grond van stamdikte, plaats in het park en mondelinge mededelingen van o.a. Kees Koning.

Paardenkastanje op onderstam, geplant in 1897; Parklaanzijde.

Witte paardenkastanje cv (*Aesculus hippocastanea*)

De Witte paardenkastanje is een boom uit de Balkan en Kaukasus, en al sedert 1557 in ons land aangeplant en een gewilde sierboom. Er zijn allerlei cultuurvariëteiten van de Witte paardenkastanje die deels nog niet zijn beschreven. Vanwege de periode van inventarisatie is hier geen onderscheid gemaakt. Een exemplaar is waarschijnlijk de dubbelbloemige 'Baumannii', een Franse cultivar uit ca. 1822. Twee bomen van ca. 2,5 meter stamomvang aan de parklaanzijde zijn waarschijnlijk uit de aanlegtijd van 1897 (A-categorie) en waardevol als stekbomen. De bomen hadden in 2011 relatief weinig last van bladmineerders.

Hartbladige (of Italiaanse) els (*Alnus cordata*)

Deze elzensoort komt van oorsprong uit Italië, Corsica en de Kaukasus. Sinds 1815 is de soort vanuit Frankrijk geïntroduceerd. Zoals de naam al zegt is het hartvormige en wat glimmende blad karakteristiek. De boom staat in de bomenrij langs de noordwestzijde van de grote vijver en is uit ca. 1930 (categorie B). Aan de westkant is een monumentaal exemplaar, als deel van de bomenrij langs de grote vijver, in de afgelopen jaren dood gegaan.

Amerikaans krentenboompje (*Amelachier lamarckii*)

Het Amerikaans krentenboompje is inheems in het oosten van Noord-Amerika en in Europa in cultuur sinds 1781 (introductie in Duitsland). Het is een soort van de heestervakken (categorie B-C).

Aucuba of Broodboom (*Aucuba japonica*)

Aucuba is een wintergroene struik die verwant is aan de Kornoeljes. Aucuba is inheems in Japan en in 1856 ingevoerd in Nederland. Het is een zeer populaire tuin en parkheester. In een van de tuinen staat een ouder exemplaar, mogelijk uit ca. 1930 (categorie B).

Zuurbes (*Berberis vulgaris*)

De Zuurbes is een inheemse struiksoort in vrijwel heel Europa tot aan de Kaukasus. De struik is zowel bestreden, vanwege het overbrengen van de graanroest, als aangeplant vanwege de sierwaarde. De Zuurbes is tenminste vanaf 1594 in Nederland aangeplant. Een oude heester staat onder de een van de grote populieren bij de westelijke ingang van het park aan de Snouckstraat en dateert mogelijk uit ca. 1930 (categorie B). In het park in heestervakken staan nog andere niet-inheemse Berberissoorten die verder niet op naam zijn gebracht.

Ruwe berk
(*Betula pendula*)

De Ruwe berk is inheems in ons land en al heel lang aangeplant, vooral ook in de bosbouw. Bij de voorzijde van het woonhuis aan de Stationsweg, zuidoostzijde van het park, staat een monumentaal exemplaar. De boom is niet zo oud, van rond 1975, maar hier vanwege de markante situatie, opgenomen als categorie C.

Zachte berk
(*Betula pubescens*)

De Zachte berk is een inheemse soort. Het is een soort van voedselarme natte milieu's. Zachte berken kwamen veel voor in boerengeriefbosjes en als hakhoutboom. Op de centrale plaats van de vroegere vogel- en apenkooi staat een Zachte berk met afwijkende hangende takken. Kenmerkend voor de Zachte berk is juist dat de soort geen of nauwelijks hangende twijgen heeft. Mogelijk duidt het hier op een hybride karakter. De boom dateert uit ca. 1930 (categorie B). Vanwege de afwijkende boomkruin waardevol als stekboom.

Vlinderstruik
(*Buddleja davidii*)

De Vlinderstruik is afkomstig uit China en pas laat in 1893 in Europa ingevoerd. De prachtige bloeiende heester heeft vooral in de 20e eeuw opgang gemaakt en is met allerlei cultivars in de handel gebracht. In een tuin in het noordwestelijke deel van het park staat een ouder exemplaar, mogelijk uit 1930 (categorie B). De soort staat ook in heestervakken. De warmteminnende heester profiteert in de afgelopen decennia steeds meer van de vorstarme winters en verwilderd in stedelijk milieu. De soort komt ook steeds meer als spontane plant voor op oude muren.

Twee variëteiten van het Palmboompje, toegepast in de buxuscirkels.

Palmboompje
(*Buxus sempervirens*)

Het Palmboompje bereikt in Noord-Frankrijk, op de grens met Wallonië, zijn natuurlijke areaal. Het is vooral een Mediterrane soort. Het wintergroene Palmboompje wordt al sinds de oudheid en Middeleeuwen aangeplant vanwege de sierwaarde, het religieus gebruik en de kwaliteiten van het zeer harde hout. Het palmboompje speelt in het Snouck van Loosenpark een bijzondere rol. Voor vrijwel ieder huis was een cirkelvormig gesnoeide haag, waarbinnen een weelderig bloeiende Tuinhortensia (zie bij Hydrangea). De meeste cirkelhagen zijn nog steeds bewaard gebleven. Bij enkele tuinen, soms naast de deur, zijn als bol gesnoeide buxusboompjes. Opmerkelijk in het ontwerp van Copijn, dat vrijwel nergens de Buxus als afscheidingshaag is gebruikt. Voor de vele hagen zijn allerlei heestersoorten toegepast, maar geen palmboompje. Alleen in de tuin in de zuidoosthoek is een buxushaag te zien. Omdat de elementen met palmboompje meest uit de aanlegtijd van 1897 dateren vallen ze alle in de A-categorie.

Schoonvrucht
(*Callicarpa sp.*)

Callicarpasoorten komen uit Azië en werden in de loop van de 19e eeuw in Europa ingevoerd. Een van de soorten komt in de heestervakken voor (categorie B-C).

Trompetboom
(*Catalpa bignonioides*?)

Trompetbomen komen voor in Noord-Amerika en Azië. *Catalpa bignonioides* was de eerste introductie in 1729 in Engeland uit het Zuidoosten van de VS. De rijkbloeiende boom met de trompetachtige bloemen moet veel indruk gemaakt hebben.

Trompetbomen ontbreken vrijwel niet in de 19e eeuwse parken en landgoederen. Een middelgrote boom uit ca. 1930 (categorie B) staat bij de noordwestzijde van de centrale brug tussen de twee vijvers. De Trompetboom is de eerste in de rij van bomen langs de noordzijde van de grote vijver.

Knoptaxus of Pruimtaxus
(*Cephalotaxus harringtonii*)

De Knoptaxus is verwant aan de taxus en wordt in dezelfde familie van de Taxusachtigen ingedeeld. De Knoptaxus is inheems in China en Japan. Deze vrij zeldzame heester is geplant aan de zuidzijde van de grote vijver (categorie A). Mogelijk dateert de heester uit de aanlegtijd.

Californische cypres cv.
(*Chamaecyparis lawsoniana*)

De Californische cypres is inheems in het Noordwesten van de VS. In 1854 werd desoort ingevoerd in Engeland. Inmiddels worden er vele cultuurvariëteiten van gekweekt. In het westelijke deel staat een exemplaar uit ca. 1930 in een heestervak (categorie B).

Kryptoxus, waarschijnlijk uit 1897. Langs de westelijke vijver.

**Japanse dwergkwee
(*Chaenomeles japonica*)**

De Japanse dwergkwee is inheems in Japan en ingevoerd in Engeland in 1869. De soort komt voor in de heestervakken (categorie B).

**Clerodendron of kansensboom
(*Clerodendron trichotomum*)**

Clerodendron valt op door de felle blauwe vrucht met de omringende rode kelk. De heester is afkomstig uit Oost-China en Japan en in 1843 in Nederland voor het eerst ingevoerd. Enkele forse heesters maken deel uit

van twee heestervakken aan de zuidzijde van de grote vijver en dateren mogelijk uit ca. 1930 (categorie B).

**Gele kornoelje
(*Cornus mas*)**

Gele kornoelje is alleen in Zuid-Limburg inheems. De al in februari-maart prachtig geelbloeiende heester komt daar zowel in het wild in de bossen als in oude tuinen van pastorieën, kloosters, boerenhoeven en buitenplaatsen voor. De bessen zijn goed eetbaar en werden voor jams e.d. geogst. In het oostelijke deel van het park en in heestergroepen in het westelijke

Grote Wilgbladige dwergmispel in het westelijke parkdeel.

deel komen enkele oudere exemplaren voor, deels in heestervakken, die deels uit 1897 kunnen dateren (categorie A). Ook door hun wat grillige stammen en takken zijn ze extra karakteristiek.

Rode kornoelje (*Cornus sanguinea*)

Rode kornoelje is in vrijwel geheel Nederland inheems en ook al heel lang in cultuur. Met de witte bloemschermen en de zwarte bessen hebben ze een grote sierwaarde. De soepele twijgen en het speciale hout werden voor allerlei doeleinden in het verleden benut. De heester staat in de heestervakken en verspreid in het zuidoostelijk deel van het park (categorie A en B).

Hazelaar (*Corlyus avellana*)

De Hazelaar behoort tot de wilde flora, maar wordt al sedert de oudheid gekweekt en verhandeld. De naam avellana duidt op de oud Romeinse plaats Avella waar hazelnoten werden verhandeld. In het oostelijke deel van het park langs de oostelijke vijver staat een ouder exemplaar, mogelijk uit ca. 1930, met kleine vruchten (categorie B). Het zou een autochtoon exemplaar kunnen zijn.

Bruine hazelaar (*Corylus maxima* cv. 'Purpurea')

In een van de heestergroepen in het westelijk parkdeel staat de Bruine hazelaar een cultuurvariëteit van de Lambertsnoot. Het is een Engelse kwekerijvinding uit 1836. Kenmerkend zijn de roodbruine bladeren en de roodbruine vruchten met lange vruchtnappen die over de noten heen zitten. Mogelijk is de struik uit ca. 1930 (categorie B).

Wilgbladige dwergmispel (*Cotoneaster salicifolius*)

De Wilgbladige dwergmispel behoort tot de grotere dwergmispels en kan wel tot de kleinere bomen gerekend worden. De West-Chinese soort is pas na 1900 in Europa bekend geworden, maar al snel zeer gewild. Met de witte bloemtuilen en de vele felrode bessen is het een decoratieve heester. In het westelijke parkdeel staat een boom uit ca. 1930 (categorie B). De soort staat ook in de heestervakken. Behalve de Wilgbladige dwergmispel komen andere soorten van dit genus voor. Ze zijn verder niet op soort gedetermineerd.

Tweestijlige meidoorn (*Crataegus x laevigata* cv. 'Paul's Scarlet')

Tweestijlige meidoorn is een inheemse struik van de beekdalen. De cultivar Paul's Scarlet heeft een gevulde roze bloemkroon, die ca. 1860 in Engeland op de markt is gebracht. Het is een straat- en parkboom die vooral vóór 1950 veel werd toegepast. Een drietal bomen staan langs het pad langs de voormalige

apen- en vogelkooi en de huizen ten westen ervan (categorie B). De oude variëteit wordt nog maar weinig aangeplant.

Bastaard hanenspoormeidoorn (*Crataegus x lavalleyi*)

Dit is de hybride van *Crataegus pubescens* f. *stipulacea* en *Crataegus crus-galli* (de Hanenspoormeidoorn). De cultivar is een Franse vinding uit 1867. De lange doornen van deze meidoorn tot 4 cm lang zijn kenmerkend. De Bastaard hanenspoormeidoorn is vooral rondom het ronde plantsoen in het oostelijke parkdeel. Ze dateren waarschijnlijk uit ca. 1930 en 1950 en zijn een tweede generatie bomen op die plaats (categorie B en C). Ze zijn samen met Meelbessen (*Sorbus aria*) langs de ingangslaan aangeplant.

Eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*)

De Eenstijlige meidoorn is een inheems struiksoort en in het park een een soort in de heestervakken (categorie A-B).

Bruidsbloem (*Deutzia corymbosa*)

Van de prachtig wit en soms roze of rood bloeiende Bruidsbloem zijn er vele soorten. Rond 1830 zijn er een tweetal soorten ingevoerd uit Azië, waarvan *Deutzia corymbosa* uit de Himalaya in heestervakken in het park voorkomt (categorie A).

Japane kardinaalmuts (*Euonymus japonicus*)

De Japane kardinaalmuts is in 1804 in Engeland ingevoerd. De soort heeft in het Snouck van Loosenpark een opmerkelijke toepassing. Op een aantal plaatsen is de wintergroene heester als onderdeel van de hagen rondom de huiserven aangeplant. De takken zijn daarbij gevlochten. Ook in de snoeihagen komen ze tot bloei en vrucht. Ze behoren tot de aanleg van 1897 (categorie A). Alleen in de tuin van de zuid-oostelijke huis is een exemplaar als sierheester opgenomen.

Wilde kardinaalmuts (*Euonymus europaeus*)

De Wilde kardinaalmuts is een inheemse struiksoort en komt van nature in het kalkrijke duingebied, de beekdalen en Zuid-Limburg voor. De soort is al heel lang in cultuur vanwege de sierwaarde. De felkleurige roodoranje vruchten en roodverkleurende bladeren in de herfst maken de heester aantrekkelijk in de tuin en border. Het harde hout werd vroeger gebruikt voor o.a. spinklosjes en houten beelden. De Wilde kardinaalmuts komt in het zuidwestelijke parkdeel voor in een heester- en bordervak (categorie A).

Varenbeuk (*Fagus sylvatica* cv 'Aspleniifolia')

De varenbeuk is een gewone Beuk, maar met

Japanse duizendknoop langs de vijver.

ingesneden tot lijnvormige bladeren. Deze cultivar is een Franse vinding uit 1811. Een monumentaal exemplaar in de zuidwesthoek is vermoedelijk uit de aanlegtijd van 1897 (categorie A).

Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*)

De Japanse duizendknoop is inheems in Japan en in de 19e eeuw hier ingevoerd. Het is eigenlijk een soort met een houtige wortelstok, die zich enorm kan uitbreiden. In het westelijk deel staat de Japanse duizendknoop aan de vijverrand (categorie B).

Chinees klokje (*Forsythia*)

Van het uit Azië afkomstige prachtig geel en in de late winter bloeiend Chinees klokje zijn verschillende soorten, hybriden en variëteiten. In een van de tuinen in het westelijk deel staat een ouder exemplaar, mogelijk uit ca. 1930 (categorie B). Ook in de heestervakken komt de soort voor.

Treures (*Fraxinus excelsior* cv. 'Pendula')

De treurvorm van de Gewone es, een gewilde boom op begraafplaatsen maar ook wel in de siertuin als prieelboom, is een Engels kweekproduct uit 1725. Op het eiland in de grote vijver staat een exemplaar uit ca. 1930 (categorie B).

Eenbladige es (*Fraxinus excelsior* cv. 'Diversifolia')

De Eenbladige es, ook wel met cv. 'Monophylla' aangeduid, is eveneens een Engelse 18e eeuwse vinding, uit 1789. In plaats van een samengesteld blad heeft deze boom overwegend 1 blaadje of is 3-5 tallig. Aan de zuidzijde van de grote vijver staat een groot exemplaar als onderdeel van een bomenrij. De boom is rond 1920 geplant (categorie B).

Gewone es (*Fraxinus excelsior*)

De Es of Gewone es is een algemeen voorkomende inheemse soort, zowel in oude bossen als langs wegen, in lanen en in parken. In oude bossen en houtwallen is het een soort van hakhoutbeheer op leem en kleibodems. Aan de Parklaanzijde staan twee middelgrote exemplaren uit ca. 1930 (categorie B). In de noordwesthoek bij de Kuipersdijk staat een monumentale boom met een stamomtrek van 270 cm. Waarschijnlijk uit 1897 (categorie A).

Bonte es (*Fraxinus pennsylvanica* 'Aucubifolia')

Fraxinus pennsylvanica of Zachte es komt uit het Noordoosten van de VS en is in 1783 in Engeland ingevoerd. De zeldzame cultuurvorm 'Aucubifolia' is in 1865 in Duitsland in cultuur gebracht. Een Bonte es, geplant ca. 1930-50, is onderdeel van de bomenrij

aan de zuidzijde van de grote vijver. De boom is jammer genoeg afgelopen jaren dood gegaan (categorie B).

Japanse notenboom of Ginkgo

(*Ginkgo biloba*)

Als oudste Europese Ginkgo wordt wel de Ginkgo beschouwd van de oude Hortus Botanicus te Utrecht. De mannelijke boom is waarschijnlijk geplant in 1770. Ondanks de naam hoort de boomsoort van oorsprong thuis in China, maar komt daar waarschijnlijk niet meer in het wild voor. Een rijkelijk vruchtdragend vrouwelijke boom aan de Parklaan is geplant rond 1950 (categorie C).

Klimop

(*Hedera helix*)

Klimop is een van de vier inheemse houtige lianen. Het is een algemene soort in bossen op leemhoudende bodem. Ook in parken en tuinen is Klimop veel toegepast, ook met allerlei cultuurvariëteiten (zie hierna). In het Snouck van Loosenpark is Klimop opmerkelijk genoeg toegepast als onderdeel van de vele hagen rondom de huizen. Diverse van die hagen zijn uit 1897 (categorie A). In een tuin aan de zuidoostzijde staat Klimop als een geschoren boompje.

De Struikklimop wordt als een aparte ondersoort beschouwd, afkomstig uit het Mediterrane gebied en rond 1700 in Frankrijk gekweekt. Deze Klimop heeft nauwelijks gelobde bladeren die in de winter

koperkleurig zijn met groene nerven. Ze dragen gele vruchten. De heester staat in een border langs de noordzijde van de grote vijver (categorie A).

Tuinhortensia

(*Hydrangea macrophylla*)

De Tuinhortensia is inheems in Japan. In Japan is de sierheester al heel lang in cultuur. In 1788 is de soort in Engeland ingevoerd. De heester wordt nu wat 'ouderwets' gevonden, maar was lang zeer gewaardeerd in tuinen. Opmerkelijk zijn de witte of roze bloemen, met steriele randbloemen, die na een behandeling met aluin blauw verkleuren. In het Snouck van Loosenpark is de heester een sierelement midden in de cirkelvormige buxushagen die vrijwel overal voor de huizen staan. In een enkel geval is de buxuscirkel weg, maar is de Tuinhortensia gebleven. De sierheesters zijn merendeels aangeplant in 1897 en te beschouwen als categorie A. Bij een huis aan de zuidoostkant van het park staan ze als sierstruiken verspreid in de tuin.

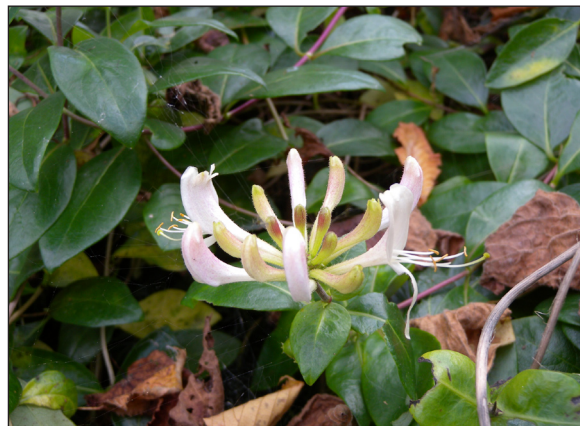
Winterjasmijn

(*Jasminum nudiflorum*)

De van december tot februari geelbloeiende Winterjasmijn is een dankbare gevelplant. De klimplant is afkomstig uit China en in 1844 in Engeland ingevoerd. In een enkele tuin komt de Winterjasmijn nog voor en kan nog uit de aanlegtijd dateren (categorie A).

Struikklimop (*Hedera helix* subsp. *poetarum*).

Links: Tuinhortensia met buxushaagje omgeven; rechts: bloeiende Wilde kamperfoelie (hoek Parklaan-Stationsweg).

Zwarte walnoot (*Juglans nigra*)

De Zwarte walnoot is in 1629 in Engeland geïntroduceerd vanuit Centraal en het Oosten van de VS. Langs de oostelijke vijver staat een monumentaal exemplaar uit de aanlegtijd van 1897 (categorie A).

Virginische jeneverbes of Cederhoutboom (*Juniperus virginiana*)

De Virginische jeneverbes is een Engelse introductie uit het Oosten van Noord-Amerika, in 1648. In de oostelijke border tussen de voormalige plaats van de vogel- en apenkooi en de oostelijke vijver staat een kleine boom uit ca. 1930 (categorie B).

Koninginnestruik (*Kolkwitzia amabilis*)

De Koninginnestruik is inheems in China en pas in 1901 in Engeland ingevoerd. De soort is in heestervakken aangeplant (categorie B-C).

Ranonkelstruik (*Kerria japonica*)

De Ranonkelstruik is van origine Japans en rond 1700 in Engeland geïntroduceerd. De struik komt voor in heestervakken en in een enkele tuin. Van de Ranonkelstruik bestaan enkel- en dubbelbloemige variëteiten, wat in de inventarisatieperiode niet was vast te stellen. De struiken zijn mogelijk van ca. 1920 (categorie B).

Gouden regen (*Laburnum x wateri* en *Laburnum alpinum*?)

De prachtig in mei en juni bloeiende Goudenregens komen van oorsprong uit Centraal en Zuid-Europa. Het oudste exemplaar (*Laburnum anagyroides*) uit 1601 staat nog steeds in de oude Hortus Botanicus van Leiden. *Laburnum x wateri* is een kruising tussen *L. alpinum* en *L. anagyroides* die rond 1840 in Engeland voor het eerst werd gekweekt. Vijf oudere Gouden regens staan verspreid in het park waarvan twee exemplaren mogelijk uit 1897. Ze staan ook in de heestervakken (categorie A en B).

Haagliguster (*Ligustrum ovalifolium*)

De Haagliguster is in 1843 voor het eerst uit Japan in Nederland ingevoerd. De wintergroene ligustersoort is vooral in de 20e eeuw populair geworden als haagstruik. De Haagliguster is hier als onderdeel van de gevarieerde hagen rondom de huizenblokken is toegepast. Ze zijn origineel uit de aanlegtijd van 1897 (categorie A).

Wilde liguster (*Ligustrum vulgare*)

Wilde liguster is een inheemse struiksoort die algemeen is in het kustduingebied, wat minder in Zuid-Limburg. De soort verschilt van de Haagliguster door de smallere bladeren en behaarde jonge twijgen. Voor dat laatste is wel een loep nodig. Bijzonder is dat de Wilde liguster hier haagheester is toegepast voor de begrenzing van het park. Voor de hagen binnen het park is juist de Haagliguster gebruikt. De heester is niet echt wintergroen al blijven de bladeren vaak nog lang in de winter aanwezig. Ze zijn origineel uit de aanlegtijd van 1897 (categorie A).

Tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*)

De Tulpenboom is een soort van de bossen van het oosten van de VS. Ca. 1633 werd de boomsoort met de curieuze tulpachtige bloemen in Engeland ingevoerd. In de bomenrij langs de noordkant van de grote vijver staat een exemplaar uit ca. 1930 (categorie B).

Wilde kamperfoelie (*Lonicera periclymenum*)

De prachtig bloeiende en geurende Wilde kamperfoelie behoort tot onze inheemse flora en wordt ook als sierheester gekweekt. Het is met de Bosrank, Klimop en Bitterzoet een van de vier houtige inheemse lianen in ons land. In een van de heestervakken aan de zuidkant van de grote vijver staat een exemplaar dat mogelijk nog uit de aanlegtijd 1897 dateert (categorie A). Behalve de Wilde kamperfoelie komen er nog enkele andere kamperfoeliesoorten voor in de heestervakken (categorie A-B). Deze zijn verder niet op naam gedetermineerd.

Gewone magnolia**(*Magnolia x Soulangeana*)**

De Gewone magnolia is een Franse vinding uit 1820; een kruising tussen *M. denudata* en *M. liliiflora*. Het is de meest populaire magnolia geworden. Een fraai exemplaar staat in een van de noordwestelijke heestergroepen, samen met de Stermagnolia. De Gewone magnolia is waarschijnlijk rond 1930 geplant (categorie B).

Stermagnolia**(*Magnolia stellata*)**

De stermagnolia komt uit Japan en is hier na 1862 via de VS ingevoerd. De opvallend helderwitte bloemen staan stervormig wijd uit. Ook deze magnoliasoort wordt veel toegepast. De soort staat in hetzelfde heestervak als de gewone magnolia en is in dezelfde tijd aangeplant (categorie B).

Mahonia of Mahoberberis

In het centrale heestervak van de voormalige vogel- en apenkooi staat een oude Mahonia of Mahoberberis (de kruising tussen Mahonia en Berberis) mogelijk nog uit 1897 (categorie A).

Kersappel**(*Malus baccata*)**

De Kersappel is van origine een Noordoost Aziatische soort en in cultuur vanaf 1794 in Duitsland. Verspreid langs de oostelijke vijver en in een van de tuinen. Kersappels zijn erg variabel. In het park staan zowel exemplaren met paarse- als geelachtige vruchten. Kersappels kunnen rijkbloeiend zijn met witte en roze bloemen. De bomen in het park zijn uit de periode 1930-1950 (categorie B en C).

Mispel**(*Mespilus germanicus*)**

Het natuurlijke areaal van de Mispel ligt in het gebied van de Zwarte zee en de Kaspische zee. Ze worden al sinds de oudheid gekweekt en gegeten.

Grootvruchtige variëteiten zijn in cultuur vanaf ca. 1620. In het park staan twee grote exemplaren: een in het oosten langs de vijver en een op het eiland in de grote vijver. Ze dateren mogelijk uit 1897 (categorie A).

Watercipres**(*Metasequoia glyptobostrioides*)**

De Watercipres is net als de Ginkgo een levend fossiel. Tot de jaren '40 van de vorige eeuw was de boom alleen als fossiel bekend. De soort werd in China 'ontdekt'. Sinds 1947 wordt de Watercipres in vele landen in Europa aangeplant. In enkele Botanische tuinen zijn al grote exemplaren uit ca. 1947 bekend. Een exemplaar aan de parklaanzijde is rond 1960 aangeplant (categorie C). Het exemplaar draagt al volop kegels.

Boerenjasmijn**(*Philadelphus coronarius*)**

Van de Boerenjasmijn bestaan diverse soorten en vele gekweekte hybriden. De soorten zijn afkomstig uit Azië en Noord-Amerika. Alleen *Philadelphus coronarius* komt ook van nature in (Zuid-) Europa voor en verder oostwaarts in de Kaukasus. Vanaf de 16e eeuw wordt Boerenjasmijn hier gekweekt. Als de heester op een mooie zonnige plek staat kan hij prachtig en overdadig bloeien met de helderwitte kroonbladeren. De Boerenjasmijn staat op enkele plaatsen in privétuinen en in de heestervakken. De heesters kunnen deels nog uit 1897 stammen (categorie A).

Steenlinde**(*Phillyrea vilmoriniana*)**

De Steenlinde behoort tot de familie van de Olijfbomen. De heester is inheems in West-Azië en in 1866 in Frankrijk in cultuur gebracht. In het oostelijke heestervak bij de vroegere vogel- en apenkooi staan twee exemplaren uit ca. 1930 (categorie B).

Kegels (links) en zaden (rechts) van de Watercipres.

Gewone plataan (nr. 193): bladvormen.

Gewone plataan (nr. 238): bladvormen.

Gewone plataan (*Platanus x hispanica*)

In het Snouck van Loosenpark staan twee grote en monumentale platanen uit de aanlegtijd in 1897 (categorie A). Ze zijn resp. ca. 350 en 458 cm in omtrek. Platanen zijn vaak dikker dan ze op grond van leeftijd zouden moeten zijn vanwege de grillige en knoestige stam. De bomen staan in het middendeel, ten zuiden van de grote vijver (als deel van de bomenrij langs het water) en in het westelijk deel aan de Parklaanzijde. De eerste is het dikste exemplaar. Discussie bestaat over de origine van deze hybride tussen de Zuid-Europese Oosterse plataan (*Platanus orientalis*) en de Amerikaanse Westerse plataan (*Platanus occidentalis*). Zowel Engeland als Spanje claimen de vinding. In ieder geval is de hybride in de tweede helft van de 17e eeuw ontstaan en al snel in heel Europa gewaardeerd. Van de gewone plataan zijn diverse klonen en variëteiten

die nog niet goed zijn beschreven. De bomen van het Snouck van Loosenpark behoren tot de groep met bladvormen die vrij ondiep zijn ingesneden. Ze behoren tot de groep van oudste bomen die het park haar monumentaal karakter geven (categorie A).

Canadapopulier (*Populus x canadensis*)

Bij de westelijke parkingang staan twee kolossale Canadapopulieren van resp. 350 en 370 cm in stamomvang. Ze zijn ca. 25 meter hoog. Ze zijn rond 1950 geplant. De Canadapopulier is de hybride van de Europese Zwarte populier en de Amerikaanse populier. Waarschijnlijk betreft het hier de var. 'Serotina'. Dit is een van de oudste klonen van de Canadapopulier, mogelijk de oudste uit ca. 1750. Hij is van origine afkomstig uit Frankrijk.

Knoestige stammen van de gewone platanen uit 1897; resp. nr. 238 en 193.

**Zoete kers cv
(*Prunus avium 'Plena'*)**

Deze gevuldbloemige kers is een Franse selectie uit ca. 1700 van de Zoete kers. De herkomst van de Zoete kers in Noord-Europa is niet opgehelderd. Hij hoort waarschijnlijk tot de 'archeofyten' d.w.z. uitheemse soorten die al vóór 1500 in ons land stonden. Archeologen hebben tot nu toe geen pitten gevonden van vóór de Romeinse periode. Aan de straatzijde in de zuidoosthoek van het park in een tuin, staat een prachtig zeldzaam exemplaar met een stamomvang van bijna 2 meter. De planttijd kan geschat worden op 1920.

**Kerspruim
(*Prunus cerasifera*)**

Net als de Zoete kers is de introductie van de Kerspruim een raadsel. Archeologen hebben tot nu toe geen pitten of andere restanten gevonden. Kerspruimen komen van oorsprong uit Zuidoost-Europa en Klein-Azië. Ze stonden vroeger, net als Kroosjes, op het boerenerf. In het Snouck van Loosenpark komen exemplaren met bruinbladige en roodbruinige vruchten voor. Ze behoren tot de waarschijnlijk tot cv. 'Pissardii', een Franse selectie uit 1875. Er staan twee oudere exemplaren in de oostelijke helft van het park, mogelijk uit 1897.

Dubbelbloemige Zoete kers op de hoek Parklaan-Stationsweg.

Dubbelbloemige Zoete kers; hoek Parklaan-Stationsweg.

Kroosjes of Kroospruim (*Prunus domestica subsp. insititia*)

De Kroospruim is afkomstig uit Zuidoost-Europa en Klein-Azië. Mogelijk kwamen ze in de Bronstijd (ca. 2000-1000 v. Chr.) al in ons land voor. Ze stonden tot voor kort en plaatselijk nog steeds, op het boerenerf. Een exemplaar uit ca. 1930 is te zien aan de oostkant van de vroegere plaats van de vogel- en apenkooi.

Gewone laurierkers (*Prunus laurocerasus*)

Deze Prunussoort is inheems in de Balkan en Klein-Azië en wordt sinds de 16e eeuw gekweekt. In het park is het een soort van de heestervakken (categorie A-B).

Gewone vogelkers (*Prunus padus*)

De Gewone vogelkers is inheems in ons land in de natte bossen en op oevers. De soort wordt al heel lang gekweekt. Het is een soort van de heestervakken (categorie A-B).

Japanse sierkers (*Prunus serrulata 'Kanzan'*)

De 'Kanzan' sierkers met de prachtig roze gevulde bloemen is een van de algemeenste van de Japanse sierkersen. Japanse sierkersen hebben een rijke cultuurgeschiedenis in Japan. Ze zijn eigenlijk pas vrij recent, in het begin van de 19e eeuw, in Europa gekomen en sindsdien in vele variëteiten gekweekt en toegepast. Vooral in de jaren '30 van de vorige eeuw werd deze variëteit populair. In het westelijk deel van het park staan twee exemplaren en een in het parkrondeel in het oosten. Ze zijn ca. 1930-50 aangeplant.

Gewone of Kaukasische vleugelnoot (*Pterocarya fraxinifolia*)

De vleugelnooten zijn afkomstig uit de Kaukasus en verder naar het oosten in Azië. Uit fossielen is gebleken dat de vleugelnoot vóór de periode van de IJstijden ook in ons land voorkwam. Het is een soort met een levenswijze die op onze wilgen lijkt. Ze kwamen langs de rivieroeveren voor. Door middel van worteluitlopers kunnen ze zich op vochtige plaatsen enorm uitbreiden.

Grote bomen uit 1897 langs de grote westelijke vijver met Hollandse linde en Gewone vleugelnoot.

Dat zien we aan de noordzijde van de westelijke vijver, tegenover het eiland, ook gebeuren. Het exemplaar is waarschijnlijk uit de aanlegtijd van 1897. De Kaukasische vleugelnoot werd in 1782 voor het eerst in Noord-Europa, in Engeland, aangeplant.

Vuurdoorn (*Pyracantha coccinea*)

De Vuurdoorn is inheems in Zuid-Europa en West-Azië. In Nederland is de soort in cultuur sinds 1594. In het park komt de soort voor in heestervakken (categorie A-B).

Moseik (*Quercus cerris*)

De Moseik of Turkse eik is afkomstig uit het oostelijke Mediterrane gebied en sinds 1735 in Noord-Europa (Engeland) in cultuur. Aan de zuidzijde van de grote vijver, als deel van de bomenrij langs het water, staat een monumentaal exemplaar. Met een stamomvang van 330 cm behoort deze Moseik tot de grotere exemplaren van het land.

Zomereik (*Quercus robur*)

Zomereiken behoren tot de inheemse boomsoorten en worden sinds mensenheugenis aangeplant. Zomereiken waren eeuwenlang van onschatbare waarde vanwege het prachtige en sterke hout, de schors (looistof), de bast (vezels), eikels (voedsel voor dier en mens), bladeren (voedsel) en gallen (inkt). Maar ook als sierboom wordt de Zomereik gewaardeerd. Zomereiken kunnen bovendien zeer oud worden waarmee er ook bomen van echt formaat kunnen opgroeien. Van de Zomereik bestaan vele variëteiten, waaronder ook oudere die maar zeer ten dele zijn beschreven. In het park staan drie mooie Zomereiken, uit ca. 1930 en mogelijk nog uit 1897. Ze staan in het westelijk deel langs de grote vijver, als deel van de bomenrij op de oever, en aan de noordzijde centraal.

Ribes divaricatum

Ribes divaricatum (Straggly goosberry) is inheems in Canada en de VS en in 1826 in Engeland ingevoerd. Het is in ons land een zeldzame aan de Kruisbes verwante sierheester. Deze ribes maakt onderdeel uit van de heesterbeplanting aan de hoofden van de bakstenen brug tussen twee vijverdelen, mogelijk aangeplant in 1897 (categorie A).

Treurwilg (*Salix x sepulcralis*)

Reizigers in China moeten hun ogen uitgekeken hebben toen ze aldaar de decoratieve treurwilgen langs vijvers en waterkanten zagen staan. De Chinese treurwilg (*Salix babylonica*) is niet goed bestand tegen ons klimaat, zeker niet tegen de vele vorstdagen in de Kleine IJstijd (ca. 1600-1850). Boomkwekers slaagden erin om zowel onze inheemse Schietwilg

Ribes divaricatum.

(*Salix alba*), als de Kraakwilg (*Salix fragilis*) de kruisen met de Chinese treurwilg. Curieus genoeg is niet bekend waar, wanneer of door wie die kruisingen zijn uitgevoerd. De kruising met de Schietwilg met de fraaie gele hangende twijgen, is thans een algemene sierboom. De kruising met de Kraakwilg wordt zelden aangeplant. In het Snouck van Loosenpark staan twee grote treurwilgen: een in het zuidoosten en een in het uiterste noordwesten. Het zijn forse bomen van resp. 410 en 380 cm omtrek. De dikste zal zeker uit de aanlegtijd van 1897 dateren (categorie A).

Lijsterbesspiraea (*Sorbaria sp.*)

Sorbarias zijn inheems in Oost-Azië en in de loop van de 18e en 19e eeuw in Europa ingevoerd. Een van de soorten (waarschijnlijk *Sorbaria sorbifolia*) staat in een van de heestervakken (categorie C).

Meelbes (*Sorbus aria*)

In het oostelijke rondel zijn rond 1930 de iepen en paardenkastanjes vervangen door Meelbessen, Zweedse meelbessen en Bastaardhanenspoormeidoons. De Meelbes (*Sorbus aria*) is net niet inheems in ons land, maar over de grens in de Eifel is de soort vrij algemeen in bossen en houtwallen. Meelbessen worden al heel lang gekweekt (categorie B).

Zweedse meelbes (*Sorbus intermedia*)

Ook de Zweedse meelbes is hier niet inheems en afkomstig uit Zuid-Scandinavië en de zuidelijke Oostzeekust. Net als de Meelbes (*Sorbus aria*) en de Bastaardhanenspoormeidoorn kwam de soort in de plaats van iepen en paardenkastanjes. Ze zijn waarschijnlijk rond 1930 aangeplant (categorie B).

Geveerde pimpernoot (*Staphylea pinnata*)

De Geveerde pimpernoot met de opmerkelijk opgeblazen doosvruchten en fraai gestreepte stammen

Veelstammige Geveerde pimpernoot langs de oostelijke vijver.

Sneeuwbes.

is inheems in Centraal en Zuid-Europa. De harde vruchten werden vroeger gebruikt als kralen voor rozenkransen. Sinds 1596 wordt de heester gekweekt (Engeland). In het oostelijk parkdeel, als tuinheester en oeverbeplanting, staat een veelstammige struik, die mogelijk uit de aanlegtijd 1897 dateert (categorie A).

Honingboom

(Styphnolobium japonica of Sophora japonica)

De Honingboom is in tegenstelling tot wat de latijnse naam zou doen denken, niet afkomstig uit Japan, maar uit China en Korea. Rond 1750 is de boomsoort via Frankrijk in Europa terecht gekomen. Het zijn prachtige bomen met uitbundig bloeiende witte of roomkleurige bloempluimen. In het noordwesten van het park is rond 1950 een vijftal bomen aangeplant (categorie C).

Sneeuwbes

(Symphoricarpos albus)

Sneeuwbes is afkomstig uit het oosten van Canada en het noorden van de VS. In 1817 is de struik ingevoerd in Engeland. Het was lang een gewilde sierstruik als onderdeel van parken in de landschapstijl. Sneeuwbes komt op allerlei plaatsen in de heestervakken voor. In het oordoostelijk parkdeel is een dichte taxushaag, eveneens mogelijk uit de aanlegtijd (categorie A-B).

Taxus: Taxus baccata cv. 'Adpressa'.

Gewone sering (*Syringa vulgaris*)

De Gewone sering is inheems in Centraal en Zuid-Europa en hier sedert de 16e eeuw in cultuur. Het is een soort van de heestervakken (categorie A-B).

Taxus (*Taxus baccata*)

De taxus is een tweehuizige inheemse soort, maar in de natuur nagenoeg uitgestorven. Alleen in Oost-Nederland zijn er een paar bossen waar de soort nog in het wild voorkomt. Taxus wordt al heel lang gekweekt en vele variëteiten. De wintergroene struik of boom is een van de algemeenste soorten in onze tuinen. In het oostelijke deel van het park staat een meerstammige struik die mogelijk uit 1897 is. Aan de noordwestzijde van het park is aan de straatzijde een dichte haag van taxusbomen geplant, mogelijk uit 1897. In de zuidoosthoek is een gebogen Taxushaag als begrenzing van een tuindeel geplant rond 1950 (categorie A-C).

Op de plaats van de vroegere vogel- en apenkooien staat *Taxus baccata* 'Adpressa', een vrij zeldzame cultivar, van origine uit Engeland 1828. In een

heesterstrook in het centrale parkdeel staan een paar lerse taxussen (*Taxus baccata* 'Fastigiata') met zuilvormige groeiwijze. Het is een cultivar uit Ierland uit 1780. Van zowel 'Adpressa' als 'Fastigiata' bestaan alleen vrouwelijke exemplaren (categorie B).

Zomerlinde (*Tilia platyphyllos*)

De Zomerlinde is een inheemse boomsoort, maar bijna uitgestorven. Alleen in Zuid-Limburg komt de soort zeer zeldzaam in het wild voor. Toch moet de Zomerlinde duizenden jaren een algemene boomsoort geweest zijn. Zomerlinden worden wel geregeld aangeplant. Een monumentale boom staat aan de zuidoostzijde van de grote vijver, als onderdeel van de bomenrij langs het water. De boom is uit de aanlegtijd van het park in 1897 (categorie A).

Hollandse linde (*Tilia x europaea*)

De Hollandse linde is de kruising tussen de inheemse Zomerlinde en de Winterlinde. Vanaf de 16e eeuw zijn er vele variëteiten en klonen in cultuur gebracht die overal in lanen, parken en buitenplaatsen zijn te

Rechts na ingrijpende slechte snoei in 2011, Sneeuwbesen in de ondergroei; Links in 2010 vóór de snoei.

vinden. De Hollandse linde is thans de algemeenste linde geworden. Pas recent is ontdekt dat hybride linden ook in de natuur bestaan, waar beide inheemse linden bij elkaar voorkomen. In het Snouck van Loosenpark komen vier monumentale Hollandse linden voor uit 1897: twee langs de vijver aan de noordzijde, als onderdeel van de bomenrij langs het water en twee exemplaren aan de zuidrand langs de Parklaan (categorie A).

Krimlinde

(*Tilia x euchlora* of *Tilia x europaea* 'Euchlora')

De Krimlinde is een kruisingsproduct van de Winterlinde en *Tilia dasystyla* (ook als *Tilia platyphyllos* subsp. *dasystyla*). De Krimlinde stamt uit het Krimgebied (Oekraïne) en is via Duitsland in cultuur gebracht na ca. 1860. Een exemplaar aan de zuidwestzijde van de grote vijver maakt onderdeel uit van de bomenrij aan de waterkant en is rond 1930 aangeplant (categorie B).

Gladde iep

(*Ulmus minor*)

De Gladde iep of Veldiep is inheems in ons land. Vermoedelijk staat de soort in een van de heestervakken (vak 152) als uitloper van een cultivar-iep (Goudiep?). Treur gladde iep (*Ulmus minor* 'Pendula')

Van de Gladde iep is in 1890 door een Nederlandse kwekerij een treurvorm op de markt gebracht. Een monumentaal, maar recent slecht gesnoeid, exemplaar

staat bij de bakstenen brug tussen de twee vijvers. De boom is geplant in 1897. De geënte stam meet 355 cm in omtrek (categorie A).

Goudiep

(*Ulmus minor* 'Wredei' of *Ulmus x Hollandica* 'Wredei')

De Goudiep is een selectie van de Gladde iep uit Duitsland in 1875. Vier Goudiepen zijn rond 1930 geplant kruislings tegenover elkaar op het rondel. De gekroesde bladeren kleuren geel (categorie B).

Wollige sneeuwbal

(*Viburnum lantana*)

De Wollige sneeuwbal behoort tot de zeer zeldzame inheemse struiksoorten in ons land. De soort komt alleen in Zuid-Limburg van nature voor, maar was daar na 1906 niet meer waargenomen tot recent een paar groeiplaatsen ontdekt werden. Wollige sneeuwbal wordt sinds 1594 in ons lang gekweekt. Op een van de schilderijen van Ruisdael (17e eeuw) wordt een heester in een duinlandschap weergegeven. Aan de oostkant van het park langs de vijver staat een exemplaar, mogelijk uit 1930 (categorie B). Ook in heestervakken komt Wollige sneeuwbal voor.

Gwenllian sneeuwbal

(*Viburnum tinus*)

Deze sneeuwbalsoort is inheems in het Middellandse zeegebied en al heel lang in cultuur. Opmerkelijk is

dat de soort van november tot juni bloeit, soms zelfs langer. Het is een soort van de heestervallen (categorie A-B).

Behalve de hier vermelde sneeuwbalsoorten komen nog andere soorten voor in de heestervakken. Ze zijn verder niet op soort gedetermineerd.

De heestervakken (zie kaart)

Een aantal heestervakken bestaan uit oudere beplanting die als cultuurhistorisch waardevol kan worden beschouwd. Ze zijn niet geheel vlakdekkend in kaart gebracht. In enkele gevallen zijn alleen de belangrijkste bomen en struiken aangegeven. Het schatten van de leeftijd van de heesters is lastig. Heesters worden ook geregeld teruggezet (tot laag bij de grond afgezet zodat ze weer uitlopen). Mogelijk dateren enkele van de heesters uit de aanlegtijd 1897, deels zullen ze van na 1900 tot ca. 1950 dateren. Vanwege het late seizoen waren niet alle heesters goed op naam te brengen. Ook na 1950 zijn er heesters bijgeplant in de heestervakken en borders. Bij de inventarisatie zijn de heesters binnen de heestervakken meestal niet afzonderlijk benoemd en op de kaart aangegeven.

Op de kaart met heestervakken zijn de belangrijkste vakken genummerd vanaf nr. 151. Hier volgen de beschrijvingen:

Heestervak 151

Deel van een tuin ten noorden van de grote vijver. De heestergroep is begrensd door een haag van Haagliguster.

De heestersoorten zijn: Laurierkers (*Prunus laurocerasus*), Eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*), Gwenllian sneeuwbal (*Viburnum tinus*), Chinees klokje (*Forsythia* sp.), Bruidsbloem (*Deutzia* sp.), Boeren jasmijn (*Philadelphus coronarius*), Sering (*Syringa vulgaris*) en Ranonkelstruik (*Kerria japonica*).

Heestervak 152

Heestervak in het noordwesten van het park evenwijdig aan de Kuipersdijk. Van de straat gescheiden door een dichte taxushaag (heestervak 156).

De heester- en boomsoorten zijn: Gladde iep (*Ulmus minor*), Goudiep (*Ulmus minor* 'Wredei'), Rode kornoelje (*Cornus sanguinea*), Gouden regen (*Laburnum* sp.), Vuurdoorn (*Pyracantha coccinea*), Chinese kamperfoelie (*Lonicera nitida*), kamperfoelie (*Lonicera* sp.), Sering (*Syringa vulgaris*), Wilgbladige dwergmispel (*Cotoneaster salicifolius*), dwergmispel (*Cotoneaster* sp.), Vlinderstruik (*Buddleja davidii*), Wilde kardinaalsmuts (*Euonymus europaeus*), *Viburnum* sp.), Stermagnolia (*Magnolia stellata*), Gewone magnolia (*Magnolia x soulangeana*), Japanse sierkers (*Prunus serrulata* 'Kanzan') en Gewone es

Weigelia

(*Weigelia* sp.)

Weigelia is een soortengroep uit Oost-Azië en in de loop van de 19e eeuw in Europa ingevoerd. Weigelia is in heestervakken aangeplant (categorie B).

(*Fraxinus excelsior*), Schoonvrucht (*Callicarpa* sp.), Klimop (*Hedera helix*), Gele kornoelje (*Cornus mas*). In de kruidlaag o.a. Kleine maagdenpalm (*Vinca minor*) en Italiaanse aronskelk (*Arum italicum*).

Heestervak 156

Taxusstrook van ca. 12 meter hoog dicht naast elkaar geplante 35 taxusbomen als afscherming van het park aan de straatzijde in het noordwestelijk deel. De beplanting dateert waarschijnlijk uit 1897. Op de bodem groeit Klimop.

Heestervak 160

Heestervak in het westelijk deel van het park als onderdeel van een driehoekig groen ensemble (met heestervakken 161 en 162) rondom een tweewoningenblok. De heestersoorten zijn: Vuurdoorn (*Pyracantha coccinea*), Vlinderstruik (*Buddleja davidii*), Japanse kwee (*Chaenomeles japonica*), Wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*), Kleine maagdenpalm (*Vinca minor*), Bruine hazelaar (*Corylus maxima* cv. 'Purpurea'), Tuinhortensia (*Hydrangea macrophylla*) en Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*).

Heestervak 161

Heestervak in het westelijk deel van het park als onderdeel van een driehoekig groen ensemble (met heestervakken 160 en 162) rondom een tweewoningenblok.

De heestersoorten en kleine bomen zijn: Juniperus x media (*Juniperus sabina* x *Juniperus chinensis*), Taxus (*Taxus baccata*), Californische cypres (*Chamaecyparis lawsoniana*), Tuinhortensia (*Hydrangea macrophylla*) en Bergden (*Pinus mugo*).

Heestervak 162

Heestervak in het westelijk deel van het park als onderdeel van een driehoekig groen ensemble (met heestervakken 160 en 161) rondom een tweewoningenblok. In dit vak zijn ook vrijveel jongere heesters aangeplant (ca. 1970?). We zien er: Hulst (*Ilex aquifolia*), Klimop (*Hedera helix*), Chinees klokje (*Forsythia*), Sneeuwbal (*Viburnum*), Rode kornoelje (*Cornus sanguinea*), Japanse kardinaalsmuts (*Euonymus japonica*), Wilgbladige dwergmispel (*Cotoneaster salicifolius*), Kersappel (*Malus baccata*) en Vlinderstruik (*Buddleja davidii*). In de ondergroei nog Gevlekte aronskelk (*Arum maculatum*).

Heestervak 164

Klein heestervak in het zuidwestelijk deel van het park, grenzen aan een tuin. Het vak ligt binnen een haag van Haagliguster die rondom een woningblok staat.

In het heestervak komen voor: Boerenjasmijn (*Philadelphus coronarius*), Dubbelbloemige Ranonkelstruik (*Kerria japonica* 'Pleniflora') en Laurierkers (*Prunus laurocerasus*).

Heestervak 171

Smalle heesterstrook aan de noordwestzijde van het park ten zuiden van de vijver. De strook grenst aan een haag van Haagliguster.

Lijsterbesspirea (*Sorbaria* sp.), Boerenjasmijn (*Philadelphus coronarius*), Berberis (*Berberis* sp.), Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*).

Heestervak 180

Klein heestervak langs de noordzijde van de westelijke grote vijver.

Boerenjasmijn (*Philadelphus coronarius*), Gwennlian sneeuwbal (*Viburnum tinus*), Sneeuwbal (*Viburnum* sp.) en Goudenregen (twee typen *Laburnum* sp.).

Heestervak 183

Klein heestervak langs de noordzijde van de westelijke grote vijver; rechts van heestervak 180.

Boerenjasmijn (*Philadelphus coronarius*), Wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*) en een groep kamperfoelie (*Lonicera* sp.).

Heestervak 187

Heesterstrook aan de zuidrand van het eiland in de grote westelijke vijver.

Strook met Japanse duizenknoop (*Fallopia japonica*).

Heestervak 188

Heesterstrook aan het westelijk uiteinde van de grote westelijke vijver.

Strook met Japanse duizenknoop (*Fallopia japonica*).

Heestervak 191

Heesterstrook aan de zuidzijde van het brede deel van de westelijke vijver.

Clerodendron of kansenboom (*Clerodendron trichotomum*), Klimop (*Hedera helix*) en Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*).

Heestervak 194

Heesterstrook aan de zuidzijde van het brede deel van de westelijke vijver, ten zuiden van het pad bij vak 191.

Knoptaxus of Pruimtaxus (*Cephalotaxus harringtonii*), Taxus (*Taxus baccata*), Struikklimop (*Hedera helix* subsp. *poetarum*), Gewone plataan (*Platanus x hispanica*), Clerodendron of Kansenboom (*Clerodendron trichotomum*), Wilde kamperfoelie (*Lonicera periclymenum*).

Heestervak 224

Heestervak in de noordwesthoek van het park.

Taxus (*Taxus baccata*), Berberis (*Berberis* sp.), Koninginnestruik (*Kolkwitzia amabilis*), Weigelia (*Weigelia* sp.), Wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*), Gelderse roos (*Viburnum opulus*), Kerspruim (*Prunus cerasifera* 'Nigra'), Japanse dwergkwee (*Chaenomeles japonica*), Gele kornoelje (*Cornus mas*; oud exemplaar), Ranonkelstruik (*Kerria japonica*, enkelbloemig). In de kruidlaag o.a. Maarts viooltje (*Viola odorata*), Kleine maagdenpalm (*Vinca minor*) en Madeliefje (*Bellis perennis*).

Heestervak 228

Mahonia (*Mahonia* sp.), Chinees klokje (*Forsythia* sp.), Wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*), Klimop (*Hedera helix*), Japanse dwergkwee (*Chaenomeles japonica*), Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*), Lijsterbesspirea (*Sorbaria* sp.).

Heestervak 241

Heestervak aan de zuidrand van het westelijke parkdeel.

Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*), Gewone vogelkers (*Prunus padus*), Krentenboompje (*Amelanchier* sp.), Boerenjasmijn (*Philadelphus coronarius*), Rimpelroos (*Rosa rugosa*). De Rimpelroos is een recente aanplant.

Heestervak 247

Heestervak aan de zuidrand van het westelijk parkdeel, onder het verbrede vijverdeel.

Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*), Sering (*Syringa vulgaris*), Gouden regen (*Laburnum* sp.), Klimop (*Hedera helix*), Chinees klokje (*Forsythia* sp.), Gwennlian sneeuwbal (*Viburnum tinus*), Kerspruim (*Prunus cerasifera* 'Nigra'), Gele kornoelje (*Cornus mas*), Boerenjasmijn (*Philadelphus coronarius*), kamperfoelie (*Lonicera* sp.).

Heestervak 274

Smalle heesterstrook aan de Parklaanzijde in het verlengde van heestervak 307 en begrensd door de haag van Wilde liguster aan de buitenzijde van het park. Wilde liguster (*Ligustrum vulgare*), Gewone sering (*Syringa vulgaris*), Gele kornoelje (*Cornus mas*), Rode kornoelje (*Cornus sanguineus*), Boeren jasmijn (*Philadelphus coronarius*), Lijsterbesspirea (*Sorbaria* sp.), kamperfoelie (*Lonicera* sp.), Laurierkers (*Prunus laurocerasus*), Aucuba (*Aucuba japonica*),

Heestervak 280

Heestervak in het midden van het park ten westen van de bakstenen brug tussen de twee vijvers en aansluitend op een haag met Haagliguster. Ierse taxus (*Taxus baccata* 'Fastigiata'), Wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*), Klimop (*Hedera helix*), Gewone vogelkers (*Prunus padus*), Heesterpruim (*Prunus x fruticans*), Hulst (*Ilex aquifolia*), Sneeuwbal (*Viburnum* sp.).

Heestervak 286

Klein heestervak op het noordoostelijke brughoofd van de bakstenen brug tussen de twee vijvers.

Ribes divaricatum (Straggly goosberry), kamperfoelie (*Lonicera* spp.).

Heestervak 287

Klein heestervak op het zuidoostelijke brughoofd van de bakstenen brug tussen de twee vijvers.

Kamperfoelie (*Lonicera* sp.) en Sneeuwbal (*Viburnum* sp.).

Heestervak 291

Klein heestervak op het noordwestelijke brughoofd van de bakstenen brug tussen de twee vijvers.

Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*), kamperfoelie (*Lonicera* sp.).

Heestervakken 301 en 302

Tuinstroken langs de westelijke hoofdlaan bij het rondel. De tuinstroken worden begrensd door een haag van Haagliguster.

Bruidsbloemen (*Deutzia corymbosa*).

Heestervak 303

Tuinstrook in het westelijk deel, begrensd door een haag van Haagliguster.

Sering (*Syringa* sp.). Zes meerstammige, kleinbladige heesters.

Heestervak 306

Heestergroep in tuin in het midden van het park, begrensd door een haag van Haagliguster.

Gele kornoelje (*Cornus mas*), Haagliguster (*Ligustrum ovalifolium*), Wilgbladige dwergmispel (*Cotoneaster salicifolius*), Amerikaanskrentenboompje (*Amelanchier lamarckii*).

Heestervak 307

Smalle heesterstrook aan de parklaanzijde bij de vroegere plaats van de vogel- en apenkooien. Begrensd door haag van Wilde liguster (*Ligustrum vulgare*).

Aucuba (*Aucuba* sp.), Klimop (*Hedera helix*), Wollige sneeuwbal (*Viburnum lantana*), Sneeuwbal (*Viburnum* sp.), Sneeuwbes (*Symphoricarpa alba*), Wilde liguster (*Ligustrum vulgare*).

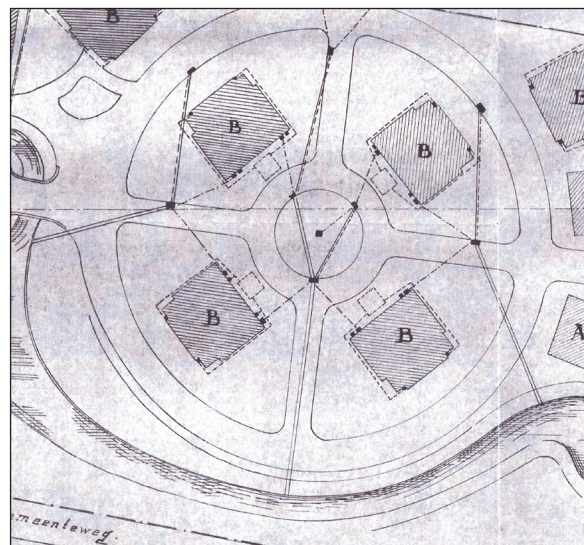
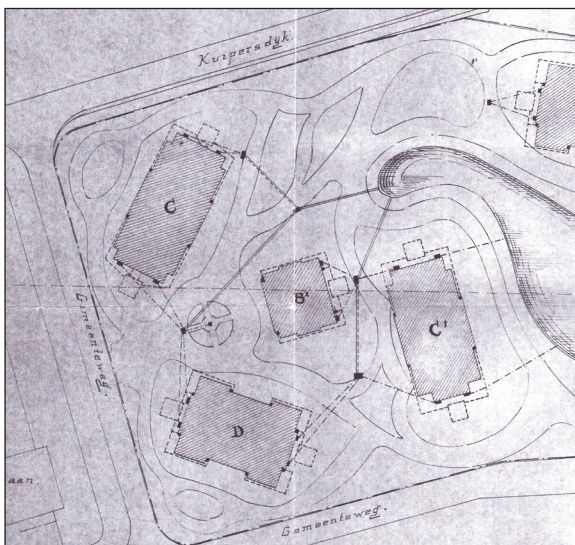
CONCLUSIES EN ADVIEZEN

Algemeen

Ofschoon het Snouck van Loosenpark in grote lijnen nog de oorspronkelijke inrichting heeft en nog veel van de karakteristieke en originele beplanting bewaard is gebleven, hebben er in de loop van de tijd allerlei wijzigingen plaats gevonden. Deels gaat het om veranderingen die redelijk passen in het parkconcept, deels gaat om zaken die de cultuurhistorie geweld aandoen. Zo is op een aantal plaatsen het padenpatroon gewijzigd en de daarmee samenhangende heestervakken, borders en gazonnen. De ontwerptekening van Posthumus Meyjes van maart 1895 laat bijvoorbeeld in het westelijke deel aan de Snouckstraatzijde een complexer padenpatroon zien dan nu het geval is. Binnen het "rondeel" liep een noord-zuid verlopende pad tussen de huizenblokken. Aan te bevelen is om een analyse te laten maken van de oorspronkelijke inrichting van het park met het originele padenpatroon en aansluitende borders, heestervakken en gazons. Op grond daarvan kan een meer gedetailleerd herstel van de beplanting plaats vinden.

Daarnaast hebben er vele kleinere wijzigingen plaats gevonden. Zo is er bij het wegvallen van bomen en heesters vaak geen historische plantgoed toegepast, is er aangeplant op plaatsen die voorheen juist als open bedoeld waren en hebben heggen niet meer hun oorspronkelijk hoogte. Een opvallende verandering is die van de bomen rijen in de entreelaan en het rondeel die met gecandelaberde iepen (of paardenkastanjes of beide) was beplant.

De bomen werden te groot en werden in de jaren '30-'50 omgevormd met meelbessen en meidoorns. Een grote stenen vaas in het centrum van het rondeel is in 1947 vervangen door een zonnwijzer. Tegen de gevels groeiden allerlei soorten klimplanten (Winterjasmijn, Klimhortensia, Wijnrank, Klimop) die, mede door de recente restauratie, merendeels zijn verdwenen. Ook bij de renovatie in de periode 1983-85 is er gevelbeplanting verdwenen.

Plankaarten van architect Posthumus Meyjes (1895). Links bij de Snouckstraat (in 1895 Gemeenteweg) is te zien dat er aanvankelijk een complexer paden- en groenvakkenpatroon was. Rechts: hier is te zien dat er door het rondeel een noord-zuid verlopende laantje was. Daar stonden ook bomen langs.

Het herstel en restauratieproces

Uit het onderzoek komen allerlei wensen naar voren voor het herstel en beheer van het park. Ook zijn er allerlei wensen van bewoners en belanghebbenden. Aan te bevelen is om een plan in hoofdlijnen op te zetten en vervolgens in kleinere onderdelen uit te werken en uit te voeren. Te denken valt aan de

oostelijkeingangslaan met het Rondeel, de twee vijverpartijen met hun oevers, de verschillende huizenblokken met hun tuinen en hagen en de randbeplanting rondom het park. Met een geleidelijk aanpak, bijvoorbeeld als een drie of vijf jarenplan, kan ervaring opgedaan worden en te rigoureuze oplossingen worden voorkomen.

Links: aardige ingangsboog, maar historisch niet verantwoord; Rechts: midden, een te hoog opgesnoeide haag, rechts de goede hoogte.

Links: rechtsachter oorspronkelijk heg met een nieuwe niet historische gesnoeide coniferen haag erachter; Rechts: verwaarloosde, lang niet meer gesnoeide buxuskring met de Tuinhortensia.

Overige cultuurhistorisch waardevolle objecten

Behalve de groenelementen zijn er nog allerlei andere objecten in het park die van cultuurhistorische betekenis zijn zoals de gietijzeren- en natuurstenen hek- en ingangselementen, lantaarnpalen, het eendenhuisje, de perkoenen, de sproeibuizen bij het Rondeel, de bestratingen bij de huizen van

ijselsteentjes, de verhardingen met grint, de gietijzeren boomstambanken, de herdenkingsbank uit 1937, de bakstenen brug tussen de twee vijvers e.d. Ze vallen buiten project van de groeninventarisatie. Van belang is om al deze elementen in kaart te brengen en waar nodig te herstellen of aan te vullen. Dat laatste bijvoorbeeld in geval van de perkoenen.

De cultuurhistorisch waardevolle bomen en heesters

- *Bij inboeten en herplaatsen van bomen en heesters zo veel mogelijk uitgaan van het historische sortiment van 1897.*
- *Over het algemeen is het aan te bevelen om terughoudend te zijn in het toevoegen van geheel nieuwe parkelementen.*
- *Zorgen voor een ruime en goede boomspiegel van de bomen. Bodemverdichting vermijden. Graafwerkzaamheden, zoals t.b.v. kabels en leidingen, buiten de boomspiegels houden. Als kabels en leidingen beslist noodzakelijk zijn in boomspiegelzones, dan technieken toepassen waarbij leidingen onder de wortels doorlopen.*
- *Voor het plantgoed van de bomen kan het beste uitgegaan worden opkweek uit stekken of zaden van het bestaande historische sortiment w.o. linde, meidoorn (Paul's Scarlet), Tuinhortensia, Palmboompjes, iep, populier en plataan. Tijdig opstarten daarbij is van belang, omdat er tenminste 3 a 5 jaar nodig is voor boompjes van voldoende plantgrootte zijn.*

Links: kapotgereden border in januari 2012 (wit perkoen ontbreekt); Rechts beschadigde baksten brug door aanrijding.

Links buxuscirkel zonder Tuinhortensia; Rechts te rigoureuze snoei van o.a. Ribes divaricata (januari 2012).

- In het verleden zijn meer Witte paardenkastanjes toegepast in het park. Die zouden op enkele historische kastanjeplaatsen of markante plaatsen weer teruggebracht kunnen worden.
- Verdwenen hagen en haagdelen (op de parkgrenzen en op de particuliere erfscheidingen) aanvullen met de juiste soorten uit 1897 (Wilde liguster, Haagliguster, Klimop, Klimhortensia en Japanse kardinaalsmuts). Daarbij heeft de oorspronkelijke snoeihogte van 80 a 100 cm de voorkeur. Waar de haag gevlochten is, is het aan te bevelen nieuwe hegdelen weer op de historische wijze te vlechten. Er zijn voldoende voorbeelden aanwezig. Ook kunnen groene ingangsbogen in de hagen waar nodig teruggebracht worden.
- Verdwenen buxuskringen weer in ere herstellen, met de Tuinhortensia's daarbinnen. Belangrijk is om de oorspronkelijke Buxus- en hortensiavariëteiten toe te passen.
- De huidige bomenrijen vanaf de hoofdingang bestaat thans uit Meelbes, Zweedse meelbes en Bastaard hanenspoormeidoorn. Dit zijn geen authentieke soorten. Omdat het bovendien geen langlevende soorten zijn, is het aan te bevelen om in de toekomst deze te vervangen. De oorspronkelijke breed uitgroeiende iepen zijn vanwege hun omvang en schaduwvorming echter ook niet aan te bevelen. Een alternatief is hier wellicht Ulmus 'Columella', een iepenkloon met smalle kroon die bovendien nagenoeg resistent is voor de iepziekte. Te overwegen is om het huidige sortiment, waaronder de vier Goudiepen, in de ronde delen van het Rondeel wel te handhaven en aan te vullen.
- Herstel van een groenstrookrand aan de noordzijde met een smalle Taxushaag of een combinatie van Wilde liguster (*Ligustrum vulgare*) met een smalle taxushaag.
- Aan de zuidrand, waar jonge heesters op het talud zijn geplant (o.a. *Viburnum x bodnantense*) de oorspronkelijke grasoevers terugbrengen.

- *Het aanbrengen van een zware stut bij de Treur-gladde iep bij de vijverbrug.*
- *Herstel van heestergroepjes bij de brughoofden van bakstenen vijverbrug en herstel van de aanrijtschade van de brug.*
- *Advisering van een meer historisch boom- en heestersortiment in de particuliere tuinen.*
- *Herstel, waar verdwenen, van de gele klinkerstoep- en gangbestrating*
- *In kaart brengen van de ijzeren perkoenen en irrigatiebuizen, en deze herstellen en aanvullen.*
- *Grootschalig verkeer buiten het park houden vanwege allerlei schade die daardoor veroorzaakt wordt (bijvoorbeeld het kapotrijden borders en heestervakken en perkoenen, beschadiging van de bakstenen brug tussen de twee vijvers).*

LITERATUURLIJST

- Albers, L., 1982.* Cultuurhistorische betekenis van villaparken. Haarlem.
- Albers, L, A. Guinée en N. Maes, 1999.* Renovatieplan Rams Woerthe Steenwijk. Utrecht.
- Bernet Kempers, A.J., 1966.* Om een struik die palm werd. Arnhem.
- Bikker, L., 1988.* Helaas, de hollen der menschen. Geschiede woningen voor de lagere klassen; Fragmenten uit de geschiedenis van de fabriekswoonwijken. 's Gravenhage.
- Boer, W.C.J., 1986.* Stedelijk groen 1 en 2. TH Delft, Delft.
- Boom, B.K. 1969.* Inventarisatie van bomen in het Snouck van Loosenpark. Ongepubl.
- Boom, B.K., 1980.* Nederlandse Dendrologie. Wageningen.
- Boom, B.K., J. de Koning en W. van den Broek, 2000.* Dendrologie van de lage Landen. Zeist.
- Carmi, O, e.a., 2010.* Bomen kunnen me nog meer vertellen. Wandelen langs bomen in Enkhuizen. Enkhuizen.
- Copijn, H., 1909.* Catalogus H.Copijn & Zoon; Boomkwekerijen Groenekan bij Utrecht. De Bilt.
- Feenstar, C. 1920.* Tuinsteden en volkshuisvesting in Nederland en buitenland. Amsterdam.
- Fontaine, F.J. 1999.* Park- en laanbomen. De geslachten Platanus, Pyrus, Cupressocyparis, Metasequoia, Sequoia, Sequoiadendron en Taxodium. Haaren. Boomspiegel 15.
- Gemeente Enkhuizen, 2011.* Het Snouck van Loosenpark. Xls-bestand van de bomen. Enkhuizen.
- Heybroek, H.M., L. Goudzwaard en H. Kaljee, 2009.* Iep of Olm, Karakterboom van de lage landen. Zeist.
- Jager, J. de, en J. Barends, 1997.* Fragmenten; Snouck van Loosenpark 1897-1997. Enkhuizen.
- Jonge, A.W.J. de, 2008.* Hendrik Copijn (1842-1923). Wikipedia.
- Krüssmann, G. 1979.* Die Bäume Europas. Berlin/Hamburg.
- Kuitert, W. en A. Peterse, 1999.* Japanes Flowering Cherries. Portland, Oregon.
- Maes, N., A. van Leeuwen en H. Ruiter, 1983.* Gemeente Budel, Cultuurhistorische inventarisatie. 's-Hertogenbosch.
- Maes, N., A. van Leeuwen en H. Ruiter, 1986.* Gemeente Best, Cultuurhistorische inventarisatie. 's-Hertogenbosch.
- Maes, N. en T. van Vuure, 1989.* De linde in Nederland. Utrecht.
- Maes, N. 1996.* Bomen en Monumenten. 's-Gravenhage.
- Maes, N. (red.), 2007.* Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen. Amsterdam.
- Maes, N., 2009.* Historische dendrologie Landgoederen Oud en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen. Utrecht.
- Maes, N. 2011.* Betekenis en beheer van bomen en heesters als cultuurhistorisch erfgoed. In: Praktijkreeks Cultureel Erfgoed. Den Haag.
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 1985.* Sociale woningbouw in Nederland van 1850 tot 1940. Zeist.
- Schreijnders, R. (red.), 1990.* De droom van Howard; Het verleden en de toekomst van de tuindorpen. Rijswijk.
- Veen, W. van, en P.J. de Vries, 1998.* Wandelen met Oud Enkhuizen. Het Snouck van Loosenpark en omgeving. Enkhuizen.
- Voet, D., 1992.* Het Snouck van Loosenpark in Enkhuizen. Architectuurwandelingen 1. Meppel.